

OBJAVA: 17.08.2012 / 10:58 PRIKAZA: 624

IDEJU ZA IZGRADNJU MALE HIDROELEKTRANE NA RIJECI LIŠTICI POTAKNULI SU ŠIROKOBRIJEŠKI FRATRI PRIJE GOTOVO DEVET DESETLJEĆA

Fratarska centrala opet niče iz pepela

Sedam širokobrijeških fratara 1923. godine zareklo se da neće piti alkoholna pića, a da se od tog viška osnuje fond za izgradnju "fratarske centrale"

VEZANI ČLANCI

- Započeli 2. dani pobijenih hercegovačkih franjevaca
- Bisko: Nećemo plakati, imamo pravo na njih biti ponosni
- Franjevci dobili biskupa u BiH nakon 64 godine
- Franjevci: Pravo na rad jedno je od osnovnih ljudskih prava
- Nisu nađeni predmeti koji bi otkrili da je u grobu i tijelo franjevca

TAGOVI

Franjevci, centrala, Lištica

Preporučiti 2 preporučeno. Registriraj se da vidiš što tvoji prijatelji preporučuju.

Pše: **Frano Vukoja**

Ispravi greške

Mnogi koji od Klanca pođu širokobriješkom zaobilaznicom u pravcu Mostara, nakon dvjestotinjak metara s lijeve strane uz rijeku Lišticu ugledaju ostatke stare kamene građevine i željeznog postrojenja pa se upitaju što je tu nekada bilo i čemu je služilo. To područje očišćeno je od raznog raslinja pa je veoma dobro uočljivo. Zahvaljujući tome, mnogi stariji Širokobriježani konstatalirali su da se tu radi o ostacima nekadašnje „fratarske centrale“. Tako se u narodu zvala mala hidrocentrala na rijeci Lištici, što su je 1936. godine izgradili širokobriješki franjevci. Služila je za opskrbu električnom energijom širokobriješkog samostana, franjevačke gimnazije i užeg gradskog središta. Tu je bila i mlinica u vlasništvu širokobriješkog franjevačkog samostana. Nedugo nakon stradanjima širokobrijeških fratara stradat će i „fratarska centrala“ i mlinica.

Važna uloga

-Franjevačka mlinica i hidrocentrala na rijeci Lištici odigrali su važnu ulogu u povijesti širokobriješkog kraja. Komunisti su to na žalost okrenuli u drugom smjeru. Najprije su ih oduzeli franjevcima, pokušali njima gospodariti, a onda ih prepustili zubu vremena. Prije toga, 8. veljače 1945., odavde su nekamo prema Splitu odveli osam franjevaca i negdje ih pobili. Jednoga samo, fra Melhiora Plića 30. prosinca 2005. uspjeli smo identificirati među pobijenima u masovnoj grobnici u Zagvozdu. Grob ostalih odvedenih ne znamo, kao ni fra Mariofila Sivića kojeg su ostavili na Širokom Brijegu da im pokaže kako se rukuje hidrocentralom i nakon toga ga negdje ubili. Na ovaj način franjevačka mlinica i hidrocentrala postali su povijesno i duhovno spomen-područje – kaže fra Miljenko Mića Stojić.

Imajući sve ovo u vidu, Hercegovačka franjevačka provincija i samostan u Širokom Brijegu već su više puta pokušali vratiti život ovom području. U posljednje vrijeme im se pridružila i vicepostulatura postupka mučeništva

Najčitanije Najkomentiranije Najnovije

- Dionica Facebooka tone, Zuckerberg izgubio 9 ml...
- Potreban je domaći Dayton kako bi riješili teme...
- Hrvati pokušavaju spasiti europski put BiH, šal...
- Nitko joj ne vjeruje
- U podrumu muzeja pronašli 'izgubljenog' Picasso...
- 'Rakitski kraj će opstati te će se nastaviti ra...

Vidi sve! Danas Jučer 7 dana

SPECIJALI

Legalizacija bespravne gradnje

BLOG

Daisy Pozitivka

Dijana Karabašić

Kako to rade na Zrću

Kruno Čudina

'Slobodna, nezavisna i suverena država'

Žena koja zna

Vera Čudina

Prijava tuđe utaje za novac može prisjesti

Generacija minus

Marko Biočina

Zašto Vlada voli kockare?

KOLUMNNA

Krah zidanja korupcije

Bespuća ekonomije

Marko Biočina

Policajcima je na plaži gore nego u Afganistanu

LJUDI

Edi Jurković

Trebamo novu agenciju – za brojenje državnih auta

Ljudi

Edi Jurković

VECERNJI.TV

“Fra Leo Petrović i 65 subraće”. Pod vodstvom gvardijana fra Sretana Ćurčića i vicepostulatora fra Miljenka Stojića prošlog ljeta započelo je temeljito čišćenje ovog područja, koje je i dalje u tijeku. Razgovarali smo s gvardijanom fra Sretenom Ćurčićem i širokobriješkim načelnikom Miroslavom Kraljevićem koji se slažu oko toga kako bi mlinicu i „fratarsku centralu“ najbolje bilo vratiti u prvobitno stanje, kao spomenik kulture Širokog Brijega te bisera volje i domišljatosti hercegovačkih fratara.

- Usporedo se stvaraju naumi za obnovu, koristeći one već napravljene. Trenutačno sve ide prema tome da se mlinica vrati u prvobitno stanje, odnosno djelovanje, kao i hidrocentrala, s tim da bi bila obnovljena jedna turbina i služila kao muzejski primjerak, a druga bi se osuvenirala i proizvodila električnu energiju. Oživila bi se i staza koja s ovog područja preko šumarka Grabovine vodi do samostana. Tako bi putnici namjernici mogli, ne samo razgledati nešto iz naše prošlosti, nego se i moliti za sve nepravedno pobijene – dodaje fra Miljenko Mića Stojić.

Fra Ante Marić u svom troknjižu „Franjevačka klasična gimnazija u Širokom Brijegu“ bavi se i poviješću ove hidroelektrane te navodi: „Prateći gimnazijski i samostanski život, razvidno je da su stalni problemi s rasvjetom i grijanjem – trebalo je osigurati znatne količine karbida, drva i ugljena, što nije bilo ni jednostavno ni jeftino. Stoga se među profesorima i fratrima u samostanu rodila ideja da se iskoristi rječica Lištica podno Širokog Brijega uz fratarsku mlinicu za podizanje hidrocentrale za proizvodnju električne energije. O tome svjedoči pismo namjere upućeno 21. travnja 1924. franjevačkom starješinstvu. Pismo su potpisali fra Krešimir Pandžić (profesor na gimnaziji, diskret samostana), fra Pavo Dragičević (profesor u gimnaziji, diskret samostana), fra Žarko Pehar (vikar samostana) i fra Stanko Kraljević (gvardijan).“

No, prvi pisani trag o hidrocentrali datira od 10. listopada 1923. godine a u njemu stoji: „Zarekoše se o. direktor, o. Dragičević, o. Pandžić, o. Knezović, o. V. Nuić, o. D. Zmo, o. P. Sesar, da kroz godinu dana neće piti alkoholnih pića, a umolit će oca gvardijana, da se od toga suviška osnuje fond, a da se iz toga izvede električna rasvjeta u samostanu i gimnaziji.“ Ovaj zapis objavljen je na 38. stranici školskog ljetopisa Franjevačke gimnazije 1935. godine.

Uprava Hercegovačke franjevačke provincije dala je svoje dopuštenje, ali za taj zahtjevan projekt trebalo je osigurati dosta novca i dozvole za gradnju. Samostan je do novca došao prodajom nekih svojih nekretnina. Fra Ante Marić piše kako je 24. listopada 1927. samostan uputio molbenicu (br. 2261.) tadašnjem Hidrotehničkom odjeljku Mostarske oblasti ‘za predkoncesiju radi izrabljivanja vodene snage na rijeci Lištici’ na koju je 31. listopada 1927. dobiveno rješenje u kojem je stajalo kako se tehničkim tijelima dopušta obavljanje tehničkih predradnji, premjeravanje zemljišta, mjerenje brzine i količine vode, geološko ispitivanja područja i ostalo što je bilo potrebno za izradu projekta u svrhu iskorištavanja vodene snage. Ova dozvola vrijedila je za rijeke Lišticu i Ugrovaču, počevši od mosta preko Ugrovače kod Klanca i od mosta na Lištici kod Penavića kuće do mjesta dva kilometra niz vode od ušća Ugrovače u Lišticu, a dozvola je bila izdana na dvije godine. Radovi na novoj gimnazijskoj zgradi bili u pri kraju pa su u provinciji dali prioritet što bržoj izgradnji hidroelektrane, kako bi gimnazija dobila struju.

“Fratarska centrala”

„Na kapitulu provincije održanom 20. travnja 1928. godine donesena je odluka da se bezuvjetno počne s izgradnjom centrale. U tu svrhu 6. svibnja 1928. godine u Širokom Brijegu održana je izvanredna sjednica kojom je predsjedao o. provincijal Dominik Mandić. U arhivu provincije čuva se dio zapisnika s te sjednice koji se odnosi na raspravu o postavljanju električne rasvjete“, naglašava fra Ante Marić i dodaje kako se nastavlja s pribavljanjem potrebne dokumentacije. Iz jednog dopisa Martinu Halbreichu u Beograd razvidno je kako je nastala nedoumica trebaju li širokobriješki samostan i Hercegovačka franjevačka provincija graditi vlastitu hidroelektranu, ili na Široki Brijeg treba voditi struju od rudnika u Mostaru. No, provincijalat ostaje pri svom naumu i traži dopuštenje za taj projekt od Uprave državnih monopola u Mostaru. Početak izgradnje hidrocentrale usporava i gradnja konvikta za vanjske gimnazijske đake. Nakon izgradnje zgrade gimnazije i konvikta ambiciozno se kreće u realizaciju projekta hidroelektrane. Provincijalat 4. svibnja 1935. šalje dopis Maksu Kenu u

	NEVJEROJATNA VRATOLOMIJA Video: Akrobatkinja
	BRITANSKI VRHOVNI SUD ODBIO... Sud paraliziranom muškarcu: Možete
	TORANJ WARDENCLYFFE USKORO... Skupljaju novac za pretvaranje

Beograd, a 15. lipnja iste godine i J. M. Voithu u St. Poeltenu, kako bi došli na dogovor oko izgradnje hidrocentrale. Već 5. srpnja 1935. Provincijalat se obraća i Vasi Ristiću u Beograd kojega informiraju o dosadašnjim pregovorima te traže adrese tvrtki Siemens i Jugo A. E. G. kako bi ih zamolili za njihovu ponudu oko električnog dijela projekta. Fra Ante Marić navodi kako Arhiv Provincije čuva dopis na njemačkom jeziku od 9. srpnja 1935. upućen na J. M. Voith Maschinenfabrik etc. St. Poelten, u kojem provincijal izvješćuje nadležne u toj tvornici strojeva da je tehnički odjel u Mostaru s inženjerom Vanjom pregledao sve njihove skice i na njih stavio primjedbe. Upozorava se da je u pismenom dogovoru naručena turbina od 15 konjskih snaga, a oni isporučuju onu od 20. „Slijedi niz dopisa u vezi s generatorom i elektrifikacijom samostana, gimnazije, konvikta i drugih objekata u Širokom Brijegu. Provincijalat šalje dopise na: Jugoslavensko AEG društvo a. d. Beograd, Jugoslavensko Siemens d. d. Zagreb, Tehnička poslovica ing. Petar Banović Split, Asea Društvo za proizvodnju motora i generatora Zagreb. Dana 13. srpnja 1935. čehoslovački konzul u Splitu dopisom se obraća Jugo-škodi d. d. Škodovim Zavodima d. d. u Zagrebu“, piše fra Ante Marić u trećoj knjizi svoga troknjižja „Franjevačka klasična gimnazija u Širokom Brijegu“. Provincijal izvješćuje gvardijana o opsežnim predradnjama i šalje poduzetnika Arzića koji će izvesti radove kad stignu potrebne skice. S tvrtkom A. Solterer u Sarajevu potpisan je ugovor za generator koji je kupljen od tvrtke Ganz. U pismu širokobriješkom gvardijanu stoji: Ako se ti okreneš, moći će na sv. Franju zasjati! Radove nadgleda Šimun Boras, tehničar u mirovini. U arhivu provincije postoje dokumenti iz kojih se mogu iščitati brojni podaci o opisima brane (benta), kanala od brane do hidroelektrane, mlinova, kamene zgrade za postrojenja (široka 6,85, duga 17,30 i visoka tri metra)... Ban Primorske banovine dr. Jablanović potpisuje objavu u službenom glasniku te banovine, kojim su zadovoljeni svi zakonski propisi za izgradnju električne hidrocentrale na rijeci Lištici. Provincijal opunomoćuje širokobriješkog gvardijana dr. fra Fabijana Paponju da ga zastupa u vezi gradnje hidrocentrale i rasvjetljavanja samostana i okolice Širokog Brijega. U gimnazijskom izvješću za školsku godinu 1935./36. stoji: „4. III. 1936. svečano otvorenje električne rasvjete u gimnaziji.“ Hercegovina franciscana izvješćuje: „Dne 2. III. 1936. otvorena je električna centrala u Širokom Brijegu, a 23. I. 1937. postavljen je u centrali autoregulator.“

„Fratarska centrala“ bila je među prvim hidroelektranama u BiH, a njome je do 1945. godine upravljao gimnazijski profesor matematike i fizike fra Augustin Leopold Zubac. Napajala je električnom energijom i sva kućanstva u gradskom središtu, kao i javnu rasvjetu. „Hidrocentrala bijaše vlasništvo Hercegovačke franjevačke provincije, a posljednji je njezin fratar upravitelj širokobriješki gvardijan (1946. – 1952.) fra Vencel dr. Kosir“, navodi fra Ante. O radu hidrocentrale i poslije 7. veljače 1945. svjedoči sačuvani dokument pronađen u Franjevačkoj knjižnici Mostar.

Riječ je o godišnjem obračunu električne centrale u Širokom Brijegu. Iz obračuna se vidi da vlasnik nema nikakvih prihoda već gubitak.

U svom krvavom pohodu na samostan 7. veljače 1945. godine, partizani su bez suđenja pobili zatečene franjevce, a dvije godine potom uslijedio je novi boljševički udar na širokobriješke franjevce. Nakon spaljivanja knjiškog i arhivskog blaga franjevačkog samostana i gimnazije te najstarijih provincijskih matica krštenih, vjenčanih i umrlih, uslijedila je nacionalizacija dijela samostanske zgrade, zgrade gimnazije, konvikta te gotovo svih nekretнина i hidrocentrale. U „obrazloženju“ je stajalo kako su fratri htjeli imati struju samo za sebe, a da je nisu omogućili „radničkoj klasi“. Fra Ante Marić dodaje: „S te su male hidrocentrale nakon nacionalizacije razveli mrežu na više naselja tako da zamalo više nitko nije imao struju.

“Zbog neznanja i nebrige ova hidroelektrana prestala je s radom i pretvorila se u ruševinu. Jednim zapadnim dijelom tog objekta prošla je širokobriješka zaobilaznica, a fra Ante zaključuje: „Danas je taj biser fratarske volje i domišljatosti, a ujedno i viktimoško mjesto Hercegovačke franjevačke provincije, gomila srušenog kamenja i postroja turbine.“

No, ne mora biti tako. Postoji spremnost franjevaca, općine Široki Brijeg, županije Zapadnohercegovačke, Elektroprivrede HZ Herceg Bosne i drugih struktura da se obnovi rad „fratarske centrale“.

Ocijeni: ★★★★★ (2)

Objavi:

KOMENTARI

Za komentiranje morate biti registrirani i prijavljeni!

Prijavi se!

[Facebook login](#)

[Google login](#)

Ovaj članak još nije komentiran. Budi prvi i započni raspravu!

Komentiraj

OSTALE VIJESTI IZ RUBRIKE

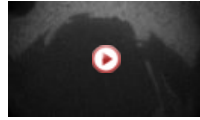
NAJNOVIJE

**U podrumu muzeja
pronašli 'izgubljenog'
Picassa**

- 'Rodijaci' na 15. okupljanju Izbičana i...
- Za ilegalce kazne od 1000 pa čak i do 5000 KM
- 'Rakitski kraj će opstati te će se nastaviti...

NAJČITANIJE

**Curiosity se uspješno
spustio na Mars i
poslao prve...**

- Curiosity se uspješno spustio na Mars i...
- Guardian: Ovih 25 ljudi najveći su krivci za...
- U samo četiri dana Grenland ostao bez 57%...